

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. liepos 5 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Alės Bukavinienės, Donato Šerno (kolegijos pirmininkas) ir Jūratės Varanaukaitės (pranešėja), teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal suinteresuoto asmens (*duomenys neskelbtini*) kasacinį skundą dėl (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismo 2023 m. sausio 17 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal (*duomenys neskelbtini*) prašymą dėl teismo leidimo pratęsti (*duomenys neskelbtini*) hospitalizavimą ir gydymą psichiatrijos įstaigoje; suinteresuotas asmuo (*duomenys neskelbtini*).

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių apeliacinio proceso nutraukimą byloje dėl asmens priverstinio hospitalizavimo ir priverstinio gydymo, aiškinimo ir taikymo.
- Pareikėja (*duomenys neskelbtini*) (toliau – ir pareikėja) (*duomenys neskelbtini*) prašymu prašė teismo išduoti teismo leidimą pratęsti (*duomenys neskelbtini*) (toliau – ir paciento) priverstinę hospitalizaciją ir priverstinį gydymą (*duomenys neskelbtini*) vienam mėnesiui, termino pradžią skaičiuojant nuo priverstinio hospitalizavimo ir gydymo pradžios – (*duomenys neskelbtini*).
- Pareikėja nurodė, kad pacientas dėl besikartojančių sujaudinimo epizodų, neadekvataus elgesio, psichozės epizodų pakartotinai patenka į psichiatrijos stacionarą trečią kartą per du mėnesius, yra priešiškausi nusiteikęs prieš artimuosius. Taip pat pacientas dėl blogos psichikos būklės kelia grėsmę sau, aplinkiniams ir turtui.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių nutarčių esmė

- (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismas 2022 m. birželio 30 d. nutartimi pareikšėjo prašymą tenkino: pratęsė (*duomenys neskelbtini*) priverstinės hospitalizacijos ir gydymo (*duomenys neskelbtini*) terminą vienam mėnesiui, terminą skaičiuojant nuo (*duomenys neskelbtini*).
- Pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į byloje esančius rašytinius įrodymus, apsvaustę psichiatrų rekomendacijas, suinteresuoto asmens atstovės poziciją, nustatė, kad pacientas pats vaistų nevartoja, ligą neigia, o sutikimo gydytis nepasirašo, todėl nusprendė, kad yra reali grėsmė, jog pacientas savo veiksmais gali padaryti esminę žalą savo paties, savo artimųjų ir aplinkinių sveikatai ir saugumui.
- (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismas, išnagrinėjęs civilinę bylą pagal suinteresuoto asmens (*duomenys neskelbtini*) atskirąjį skundą, 2023 m. sausio 17 d. nutartimi nutraukė apeliacinį procesą, pradėtą pagal šio suinteresuoto asmens atskirąjį skundą dėl (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismo 2022 m. birželio 30 d. nutarties.
- Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad, pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksą (toliau – ir CPK) 315 straipsnio 2 dalies 3 punktą, apeliacinis skundas neįmanomas ir grąžinamas jį padavusiam asmeniui, jei skundžiamas sprendimas (nutartis), kuris pagal įstatymus negali būti apeliacinio apskundimo objektas.
- Skundžiama nutartimi tenkinus pareikšėjo prašymą ir pratęsęs paciento priverstinės hospitalizacijos ir gydymo terminą vienam mėnesiui, šį terminą skaičiuojant nuo (*duomenys neskelbtini*), paskutinė šio termino diena buvo (*duomenys neskelbtini*). Atskirojo skundo nagrinėjimo dieną šis terminas buvo pasibaigęs, todėl (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismo 2022 m. birželio 30 d. nutarties vertinimas apeliacine tvarka nebeteo teisės prasmės, nes šio klausimo išsprendimas sukels teisinių pasekmių dalyvaujantiems byloje asmenims.
- Dėl to apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad atskiruoju skundu skundžiama (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismo 2022 m. birželio 30 d. nutartis nebegalėjo būti apeliacinio apskundimo objektas.

III. Kasacinio skundo teisiniai argumentai

- Kasaciniu skundu suinteresuotas asmuo (*duomenys neskelbtini*) ir jam atstovaujanti motina (*duomenys neskelbtini*) prašo panaikinti (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismo 2023 m. sausio 17 d. nutartį, bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartimis suinteresuoto asmens priverstinis hospitalizavimas buvo leistas neteisėtai, nes suinteresuotas asmuo nekėlė grėsmės sau ir aplinkai, todėl nėra Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymo 9 straipsnio 5 dalies 1 ir 2 punktuose išvardytų priverstinio hospitalizavimo sąlygų. Suinteresuotas asmuo pirmą kartą buvo priverstinai policijos nuvežtas į ligoninę po to, kai bandė pabėgti nuo pareigūnų be pateisinamos priežasties. Suinteresuotas asmuo nedalyvavo teismo posėdžiuose primant skundžiamas teismų nutartis, jis nebuvo išklaustas, jo būklė teisme nebuvo įvertinta. Teismai nutartyse tik perrašė psichiatrų išvadas ir įstatymo normas, nepateikė teisinių argumentų, todėl būtina suinteresuoto asmens hospitalizuoti.
 - Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) 2018 m. sprendimu byloje *D. R. prieš Lietuvą* peticijos Nr. 691/15, pripažino, kad Lietuvos valstybė pažeidė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvų apsaugos konvenciją (toliau – Konvencija) (asmens teisę į laisvę ir saugumą) dėl pareikšėjo priverstinės hospitalizacijos taikymo, esant policijos pareigūnų kreipimuisi dėl neklusnumo; teismo procesas buvo pripažintas neteisėtu ir savavališku, jeigu proceso dalyvis nebuvo pakviestas į teismo posėdį, vertinant jo psichinę būklę. Be to, EŽTT pažymėjo, kad šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas buvo atsisakęs priimti kasacinį skundą dėl svarbių teisės klausimų nebuvimo. EŽTT 1979 m. spalio 24 d. sprendimu byloje *Winterwerp prieš Olandiją* pažymėjo, kad realus psichikos sutrikimas turi būti tokio pobūdžio ar masto, kad pateisintų intervavimą.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl apeliacinio proceso nutraukimo pagrįstumo byloje dėl asmens priverstinio hospitalizavimo ir priverstinio gydymo

- Teisė į teismo sprendimą peržiūrą apeliacine tvarka yra sudėtinė teisės į teisminę gynybą dalis. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose (pvz., 2006 m. sausio 16 d., 2006 rugsėjo 21 d., 2007 m. spalio 24 d. ir kt.) ne kartą yra pažymėjęs, kad įstatymu turi būti nustatytas toks teisinis regulavimas, kad pirmosios instancijos teismo baigiamąjį aktą būtų galima apskusti bent vienos aukštesnės instancijos teismui. Kartu pažymima, kad Konstitucija nereikalauja įstatymu užtikrinti galimybę apskusti bet kurį byloje priimtą teismo procesinį sprendimą (ne baigiamąjį aktą); šioje srityje galimos įvairios išimtys.
- Apeliacinio proceso paskirtis – patikrinti neįsisteigusio pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą (CPK 301 straipsnis). Kasacinio teismo praktikoje nurodyta, kad apeliacinis procesas yra pakartotinis bylos nagrinėjimas apeliacinės instancijos teisme, neišnešant už apeliacinio skundo apibrėžtų ribų, siekiant nustatyti, ar pirmosios instancijos teismas teisingai išsprendė bylą tiek teisine, tiek ir faktine prasme (CPK 320 straipsnis). Proceso įstatymai įpareigoja apeliacinės instancijos teismą įvertinti visas pirmosios instancijos teismo sprendimo pagrįstumui ir teisėtumui reikšmingas aplinkybes, buvusias nagrinėjimo dalyku pirmosios instancijos teismui tiriant ir vertinant ieškino pagrindą sudarančių faktinių aplinkybių visumą, be teiseto pagrindo neperžengiant apeliacinio skundo ribų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-274/2014).
- Šioje byloje nustatyta, kad (*duomenys neskelbtini*) prašymu prašė teismo išduoti teismo leidimą pratęsti paciento (*duomenys neskelbtini*) priverstinę hospitalizaciją ir priverstinį gydymą (*duomenys neskelbtini*) vienam mėnesiui, termino pradžią skaičiuojant nuo priverstinio hospitalizavimo ir gydymo pradžios – (*duomenys neskelbtini*). Pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į byloje esančius rašytinius įrodymus, apsvaustę psichiatrų rekomendacijas, pratęsė (*duomenys neskelbtini*) priverstinės hospitalizacijos ir gydymo (*duomenys neskelbtini*) terminą vienam mėnesiui, terminą skaičiuojant nuo (*duomenys neskelbtini*). Apeliacinės instancijos teismas, nurodė, kad paciento priverstinės hospitalizacijos ir priverstinio gydymo paskutinė termino diena buvo (*duomenys neskelbtini*), nusprendė, jog atskirojo skundo nagrinėjimo dieną šis terminas buvo pasibaigęs, todėl nevertino pirmosios instancijos teismo nutarties pagrįstumo ir teisėtumo apeliacine tvarka, nes, kaip pats apeliacinės instancijos teismas teigė, šio klausimo išsprendimas nebesukėlė teisinių pasekmių dalyvaujantiems byloje asmenims.
- Nagrinėjamoje byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl pažeidžiamo asmens teisių apribojimo. Dėl asmens teisių apribojimo instituto reikšmės ne kartą savo praktikoje yra pasisakęs ir Europos Žmogaus Teisių Teismas. Priverstinė hospitalizacija ar priverstinio gydymo taikymas – tai procedūra, kuri lemia esminį žmogaus, kaip teisių santykių subjekto, teisių suvaržymą, tam tikrais atvejais atimant galimybę disponuoti savo prigimtiniomis ir pilietinėmis teisėmis. Sprendžiant priverstinio gydymo taikymo klausimą yra pavojus pažeisti fundamentalias asmens teises, todėl tokio proceso inicijavimui turi egzistuoti svarūs argumentai, o jo metu turi būti kreipiamas ypatingas dėmesys į tinkamą asmens, turinčiam stokojančio veiksmo, teisių apsaugą, privalo būti užtikrinamas teisingas bylos nagrinėjimas (Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis – teisė į teisingą bylos nagrinėjimą). Kadangi rašas paciento mediciniuose dokumentuose apie tokio asmens priverstinio gydymo taikymą asmens tolesniam gyvenimui padaro tam tikrą įtaką, tai teismai turi užtikrinti, kad bus įgyvendinta atskirų asmenų grupių prioritetinė teisių gynyba tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu lygmeniu.
- Kadangi nagrinėjamoje byloje tik pirmosios instancijos teisme buvo sprendžiamas klausimas dėl pažeidžiamo asmens teisių apribojimo, apeliacinės instancijos teismui konstatuojant, kad pirmosios instancijos teismo nutartis, kuria patenkintas pareikšimas dėl asmens būtinio hospitalizavimo pratęsimo, negalėjo būti skundžiama apeliacine tvarka, tai teisėjų kolegija, atsižvelgdama į pirmiau išvardytus priverstinės hospitalizacijos ar priverstinio gydymo taikymo aspektus, nurodo, kad šioje byloje suinteresuotas asmuo neturėjo galimybės gincyti pirmosios instancijos teismo nutarties, nes apeliacinis procesas pagal jo skundą buvo nutrauktas nesant nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme, todėl suinteresuoto asmens byloje procesas pasibaigė iš esmės tik pirmosios instancijos nutartimi, neužtikrinus tinkamos asmens teisių apsaugos.
- EŽTT 2008 m. kovo 27 d. sprendime byloje *Shukraturov prieš Rusiją*, peticijos Nr. 44009/05, konstatavo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą, atkreipė dėmesį į tai, kad teismas procesą turi vertinti kaip visumą, įskaitant ir apeliacinį. EŽTT praktikoje dėl Konvencijos 5 straipsnio (teisė į laisvę ir saugumą) taip pat yra nurodyta, kad „nors Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis neįpareigoja Susitariančiųjų Valstybių nustatyti, antrąjį jurisdikcijos lygį: sulaukymo teistumo klausimu nagrinėti, valstybė, kuri įdiegia tokia sistemą, iš esmės turi suteikti suaktyvintąsias tokias pačias garantijas apeliacinėje instancijoje kaip ir pirmojoje instancijoje“ (žr. EŽTT 1991 m. gruodžio 12 d. sprendimo byloje *Troh prieš Austriją*, Nr. 1894/85, 84 punktą; 1993 m. lapkričio 23 d. sprendimo byloje *Navarra prieš Pranciją*, peticijos Nr. 3190/87, 28 punktą; 2007 m. liepos 17 d. sprendimo byloje *Kučera prieš Slovakiją*, peticijos Nr. 48666/99, 107 punktą; 2018 m. gruodžio 4 d. sprendimo byloje *Ilseher prieš Vokietiją* [DK], peticijos Nr. 10211/12 27505/14, 254 punktą). Sprendžiant sulaukymo teistumo klausimus, itin svarbus informacijos apie asmens sveikatos būklę, jo pavojingumą aktualumas; Konvencijos 5 straipsnio 4 dalyje garantuojama teisėtumo peržiūra, susijusi su teistinių psichikos ligonio sulaukymu, turėtų būti atliekama atsivėlgiant į dabartinę paciento sveikatos būklę, įskaitant jo pavojingumą, patvirtintą naujausias medicininius vertinimus, o ne atsižvelgiant į pračius įvykius, buvusius priimanč pirmąjį sprendimą suaktyti, ir pan. (EŽTT 2013 m. rugsėjo 17 d. nutarimas byloje *Juncal prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 2357/09, 30 punktą; 2013 m. rugsėjo 19 d. sprendimas byloje *HW. prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 17167/11, 107 punktą; 2014 m. vasario 18 d. sprendimas byloje *Ruiz Rivera prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 8300/06, 60 punktą).
- Šioje byloje apeliacinės instancijos teismas, tik formaliai nurodydamas, kad pirmosios instancijos teismo nutartis negalėjo būti apeliacinio apskundimo objektas, netyrė ir nevertino bylos aplinkybių, sudariusių pagrindą spręsti, ar priverstinio gydymo pratęsimas buvo pateisinamas, neatsižvelgė į nagrinėjamo klausimo svarbą pacientui. Apeliacinės instancijos teismas, nenagrinėdamas visų bylos aplinkybių iš esmės, neužtikrino priverstinai nukreipto gydymo asmens prioritetinės teisių gynybos procese, o nutraukus apeliacinio proceso sudarė tokia situacija, kai priverstinio gydymo terminą pratęsusi pirmosios instancijos teismo nutartis įsisteigė jos teisėtumo ir pagrįstumo nepatvirtinus instancine tvarka. Akivaizdu, kad apeliacinės instancijos teismo padarytos išvados dėl apeliacinio proceso nutraukimo, neišnagrinėjus bylos iš esmės, neatitinka prioritetinės pažeidžiamų asmenų teisių gynybos principo.
- Teisėjų kolegija sprendžia, kad byloje nebuvo pagrindo spręsti, jog pareikšėjo (*duomenys neskelbtini*) prašyme suformuluotas reikalavimas nebuvo patenkintas, todėl nebeliko ginčo objekto, o suinteresuotas asmuo nebeturėjo materialiosios reikalavimo teisės. Priešingai, pasibaigus asmens priverstinio gydymo terminui, (*duomenys neskelbtini*) prašymo dėl priverstinės hospitalizacijos ir priverstinio gydymo nepakeitė ir tokio prašymo neatsisakė,

todėl apeliacinės instancijos teismas neturėjo pagrindo nutraukti procesą ir tuo pagrindu (CPK 140 straipsnis) Nėgana to, šios nutarties 14 punkte minėta, kad pirmosios instancijos teismo nutartis gali sukelti atitinkamas teises pasekmes asmeniui atėtyje, todėl apeliacinės instancijos teismo išvada, kad atskirojo skundo nagrinėjimo metu hospitalizavimo terminas buvo pasibaigęs, todėl (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismo 2022 m. birželio 30 d. nutarties vertinimas apeliacine tvarka nebeteiko teisinių prasmės, yra nepagrįsta, nes liko nepasiskaidyta dėl tokių priemonių taikymo pagrįstumo asmens teisių apribojimo aspektu, be to, vien tik tam tikrų aplinkybių pasibaigimas nereiškia, jog pirmosios instancijos teismo nutartis nebegalėjo būti apeliacinio apskundimo objektas.

19. Tuo atveju, kai skundžiamas teisės į teismų suvaržymas, tampa aktualūs šio suvaržymo pateisinimo Konvencijos požinių kriterijai. Pagal EŽTT jurisprudenciją svarbiausia, kad skundžiamai apribojimai nesuvaržytų ar „nesusilpnintų“ asmens teises į teismų tokiu būdu ar apimtini, jog būtų pažeista šios teisės esmė. Teisės kreiptis į teismą apribojimai bus suderinami su Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, tik jeigu jie atitiks teisėtą tikslą ir egzistuos pagrįstas takomų priemonių ir siekiamo tikslo proporcingumo ryšys (žr. EŽTT 1998 m. liepos 29 d. sprendimo byloje *Guðin prieš Pranciją*, peticijos Nr. 25201/94, 37 punktą). Nagrinėjami atveju apeliacinės instancijos teismas pamelyg formaliai pritaikė įstatymą ir taip pažeidė suinteresuoto asmens teises į teismų esmę (Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis); liko neįvertinti laisvės rbojimo tęstinumo pagrįstumo klausimai (Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis).
20. Pažymėtina, kad, bylą iš naujo nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme, atkreiptinas dėmesys į laisvės apribojimo pagrįstumo nustatymą. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad pirminė asmens laisvės atėmimo teisėtumo pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 20 straipsnio, Konvencijos 5 straipsnio, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 44 straipsnio 1 dalies reikalavimus sąlyga – atitikti įstatyme nustatytai tvarkai. Pavyzdžiui, Konvencijos 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip šioje nuostatoje nustatytas atvejais ir įstatymu nustatyta tvarka. Pagal EŽTT praktiką, tam, kad laisvės atėmimas atitiktų Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį, jis pirmiausiai turi būti „teisėtas“, įskaitant įstatyme nustatytos tvarkos laikymąsi; šio aspektu Konvencija iš esmės nukreipia į nacionalinę teisę ir įtvirtina pareigą laikytis jos materialiosios ir proceso teisės normų (pvz., EŽTT 2018 m. birželio 26 d. sprendimas byloje *D. R. prieš Lietuvą* peticijos Nr. 691/15, 66 punktas). Būtina laisvės atėmimo teisėtumo sąlyga yra teisingas ir tinkamas procesas (procesinė tvarka) (pvz., minėtas EŽTT sprendimas byloje *D. R. prieš Lietuvą*, 87 punktas su tolesnėmis nuorodomis; 2016 m. gruodžio 6 d. sprendimas byloje *Trutko prieš Rusiją*, peticijos Nr. 40979/04, 36 punktas). Bet koks laisvės atėmimas turi atitikti Konvencijos 5 straipsnio tikslą, būtent apsaugoti asmenis nuo savivalės (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 10 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-129/2014 su tolesnėmis nuorodomis; taip pat 2023 m. kovo 21 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-101-469/2023; 2023 m. gegužės 17 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-153-313/2023, 55 punktą; minėtą EŽTT sprendimą byloje *D. R. prieš Lietuvą*, 65–66 punktas; 2012 m. liepos 31 d. sprendimą byloje *Liuita prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 13472/06, 55 punktą).
21. Kadangi priverstinės hospitalizacijos ir priverstinio gydymo taikymas yra esminis asmens teisių suvaržymas, tai EŽTT praktikoje, remiantis Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies e punktu, nurodoma, kad asmens laisvės apribojimas ar atėmimas turi atitikti šias tris minimalias sąlygas: pirma, turi būti patikimai įrodyta, kad yra tikras (realus) asmens psichikos ar kitas sveikatos sutrikimas, kuris turi būti įrodytas (nustatytas) kompetentingos nacionalinės institucijos, vadovaujantis objektyvia medicinos ekspertize; tam tikra šio reikalavimo išimtis pripažįstama tik neatidėliotino hospitalizavimo atveju, pavyzdžiui, kai asmuo su laikomas dėl smurtinio ar kitokio pavojingo kitiems asmenims ar jam pačiam elgesio, susijusio su psichikos būkle; antra, psichikos sutrikimas turi būti tokio pobūdžio ar laipsnio, kad pateiktų priverstinį hospitalizavimą; trečia, priverstinio hospitalizavimo pradžios teisėtumas priklauso nuo to, ar toks psichikos sutrikimas išlieka (EŽTT 1979 m. spalio 24 d. sprendimas byloje *Winterwerp prieš Nyderlandus*, peticijos Nr. 6301/73, 39 punktas; 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas byloje *C.B. prieš Rumuniją* peticijos Nr. 21207/03, 48 punktas; 2018 m. birželio 26 d. sprendimas byloje *D. R. prieš Lietuvą* peticijos Nr. 691/15, 83 punktas su tolesnėmis nuorodomis). EŽTT sprendimuose nurodoma, kad Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies e punktas apima ir atvejus, kai asmeniui laisvė atimta dar tiksliai nenustatęs, kad jis yra psichškai nesveikas, bet būtent siekiant įvertinti, ar jo psichika sutrikusi (pvz., EŽTT 2000 m. spalio 5 d. sprendimas byloje *Varbanov prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 31365/96; 2014 m. lapkričio 13 d. sprendimas byloje *Lazariu prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 31973/03; 2015 m. vasario 26 d. sprendimas byloje *Zaichenko prieš Ukrainą* (Nr. 2), 45797/09, 95 punktas). Šiame kontekste EŽTT praktikoje nuosekliai pabrėžiama, kad asmens, kuris traktuojamas kaip (galimai) psichškai nesveikas, laisvės atėmimas negali būti vertinamas kaip atitinkantis Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies e punkto reikalavimus, jeigu jis buvo sankcionuotas pirmiau nesikreipus medicinos eksperto nuomonės. Ši taisyklė taikytina net ir tuo atveju, kai asmens laisvės atėmimo tikslas būtent ir yra gauti dėl jo medicininę nuomonę (pvz., minėti EŽTT sprendimai byloje *Zaichenko prieš Ukrainą* (Nr. 2), 97 punktas; *Varbanov prieš Bulgariją*, 47 ir 48 punktai). Konkreti procesinė forma ir tvarka šiuo aspektu gali skirtis priklausomai nuo aplinkybių; skubiais atvejais ar tuomet, kai asmuo su laikomas dėl smurtinio elgesio, gali būti leidžiama kreiptis ir gauti tokią nuomonę iš karto po sulikymo, tačiau visais kitais atvejais būtina išankstinė konsultacija. Kai nėra kitos galimybės, pavyzdžiui, dėl susijusio asmens atsisakymo atvykti atlikti ekspertinio vertinimo, turi būti siekiama gauti bent jau medicinos eksperto vertinimą vadovaujantis bylos medžiaga, o to nepadarus, negali būti teigiama, kad buvo patikimai įrodyta, jog atitinkamas asmuo yra (galimai) psichškai nesveikas (*ten pat*; taip pat žr. *Lazariu prieš Rumuniją*, 124 punktą) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-153-313/2023, 57 punktas).

Dėl bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme žodinio proceso tvarka

22. Kasaciniame skunde suinteresuotas asmuo ir jam atstovaujanti motina prašė bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka.
23. Pagal CPK 321 straipsnio 1 dalį apeliacinis skundas nagrinėjamas rašytinio proceso tvarka, išskyrus CPK 322 straipsnyje nurodytas išimtis. Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad CPK 321 straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas reiškia, jog įstatymu nustatyta teismo diskrecija tiek savo, tiek šalių iniciatyva nuspręsti dėl bylos nagrinėjimo žodinio proceso tvarka, tačiau ši teisė ribojama, nurodant, kad toks sprendimas galimas išimtiniais atvejais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-471/2012; 2013 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-115/2013; 2022 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-2-611/2022, 29 punktas). Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, net ir tais atvejais, kai apeliacinės instancijos teismas turi teisę nagrinėti teisės ir fakto klausimus, Konvencijos 6 straipsnis ne visuomet reikalauja viešo nagrinėjimo (EŽTT 2008 m. lapkričio 4 d. sprendimas byloje *Ilsesten prieš Švediją*, peticijos Nr. 11320/05, 35 punktas). Tais atvejais, kai viešas bylos nagrinėjimas buvo užtikrintas pirmosios instancijos teisme, mažiau griežtas reikalavimas taikomas nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme (EŽTT 2012 m. balandžio 12 d. sprendimas byloje *Eriksson prieš Švediją*, peticijos Nr. 60437/08, 69 punktas). Žodinis posėdis nėra būtinas, jei nėra keliamas fakto ar teisės klausimas, kurie negali adekvačiai būti išnagrinėti pagal bylos medžiagą ir šalių rašytinę poziciją (EŽTT 1991 m. spalio 29 d. sprendimas byloje *Fejde prieš Švediją*, peticijos Nr. 12631/87, 33 punktas) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gegužės 17 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-153-313/2023 82–86 punktas).
24. Apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą iš esmės, turi diskreciją spręsti dėl pirmiau nurodytų teisės normų taikymo bei pagrindo nukrypti nuo rašytinės proceso tvarkos apeliacinės instancijos teisme egzistavimo.

Dėl bylos procesinės baigties

25. Pirmiau nutartyje išdėstytos aplinkybės sudaro teisinį pagrindą panaikinti skundžiamą Lietuvos apeliacinio teismo nutartį ir bylą perduoti šiam teismui nagrinėti iš esmės.
26. Kiti kasacinio skundo argumentai neturi įtakos procesiniam bylos išnagrinėjimo kasaciniame teisme rezultatui, todėl teisėjų kolegija dėl jų plačiau nepasisako, tačiau atkreipia dėmesį į tai, kad prašymo pratęsti priverstinio gydymo terminą pagrįstų nagrinėjantis apeliacinės instancijos teismas turės juos įvertinti įstatymuose nustatyta tvarka pagal bendrąsias CPK taisykles.

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

27. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 27 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, kasacinis teismas patyrė 11,01 Eur tokių išlaidų. Kasaciniam teismui panaikinus skundžiamą Lietuvos apeliacinio teismo nutartį ir perdavus bylą šiam teismui nagrinėti iš naujo, bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas sprendtinas šiame teisme atsižvelgiant į bylos išnagrinėjimo iš esmės baigtį (CPK 93 straipsnis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu ir 362 straipsniu,

n u t a r i a :

Panaikinti (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismo 2023 m. sausio 17 d. nutartį ir bylą perduoti šiam teismui nagrinėti iš esmės.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai
Bukaviniencė

Donatas Šernas

Jūratė Varanauškaitė